

վանայ թաղաքին գեղարեւելիքն, եւ յոսանայ մինչ 'ի խաչքաթ. զի 'ի յաւազ մեծն ուրաւութի գիշեր լցան 'ի շարաթի որ էր զառիկ' նա բարեկացաւ, եւ շարժեաց գիշերին 'ի բաղուսմ անդին, եւ այն որ 'ի վան եւ յոսանա շարժեաց մարդ ոգ չէր տեսնալ, եւ մէ 'ի պատմութեց լուեալ, զի մէ վանք Ֆառց, մէ քաղաք, մէ գիւնդ, եւ մէ յնաութի. զի. խ. եկեղեցի վանայ բարձր մինչ 'ի հայկաժօր 'ի հիմնաց իւրն' այն հաշի տարն, եւ սո՛գ անին թրիտանեկեց, եւ զաւարտմն տանց եւ բարձրանայ ապարանի'ց, եւ զմնացեալ մարդ, կի'ն եւ տղայ, եւ անտանուսն ոգ 'ի տան հոգն տանի Ֆառցին' չկարացաք իմանալ, եւ 'ի գիր արկանել' զի անթիւ եր, լայց 'ի միայն է գիտելի որ արար զնա վն մեղաց մերոց, Եւ աղանձմ զգեց եղբարք քն ասէ յաւաճարանն' թէ յոսմ ժամ արեւուն կայեց, եւ զարեւալ ասէ՝ երէն մէ աղաշխարհեցիք, ամենեքեան նշոյնդն կորնիկեցիք: փառք նոյ. ա. բերան:

Եւ մերիման 'ի սալմամտայ' որդի զաւլամիրին, շտայայ զնա գիրքն 'ի յարգար վատապալ իմոց, եւ եդի 'ի դուռն նք գէորգեա զօրավարին. յիշատակ հազօց մերց 'ի գեօղոց մեր յաւիտան. եւ մարդ ոգ մի իշխեցէ հեռացուցանել զոս 'ի դրանն նք գէորգեա զօրավարին, մէ մերոց եւ ոչ յօտապար. մէ ժախելով, եւ մէ գրաւելով, եւ մէ զգաւաւով, եւ եթէ մարդդ յանդգնի եւ առնէ' նա զպատմահանս 'ի յայ առնէ, եւ զպատմութի 'ի նք գէորգեալ Սմէն:

Դարձեալ կրկին յիշեցէ եւ նա ողորմի ստացէ խաջ միրիլին. եւ կողակցին իւրոյ խանային, որ անուամբն միայն էր խաջ' եւ հազօն էր վերացեալ 'ի գրախոսն աղաման եւ գ տարի յառաջ, յայոսմ առարն առեց. յիշատակ իւր. եւ այնու ոչ բաւականացաւ. եւ ոչ լցաւ. զպիպաք որտին իւրոյ, այլ եւ ես, եւս վանս 'ի դուռն նք գէորգեա' զաւարժարին որ այնու ելանէ 'ի վերինն յեմ եւ ոպ զենովք որ կ'ամ ծառեց յաղոյն իւրոյ, ոչ ճաշակեց 'ի պաղոյն: Իսկ նա հրմց հրշակց իւրոց եդին 'ի գրախոսին, այնպէս եւ միրիլանն արար. ամէն:

Էլ 667ա. Ըբ նա յն քն ողորմա ստացալի նք զրոցս. միջասի զարիպչին եւ ծնաւապ նորին նծադրան եւ խաթունն միկեցին եւ եղբարցն խորշիլին եւ ազաւինն. եւ երախտաւոր վարդգեսին իմոյ հեղահոգի թաղէս կրանաւորին կափայեցաւ. որ եւ նա բաղում աշխատանք ունի 'ի վերայ մեր. զվարձս ի քնն առցէ. եւ փնուս դրին Կհեղապեա քահանային եւ մեր ծնաւապն լի բերանով նա ողորմի ստացէ. եւ քն նա ձեց ողորմացի Սմէն:

Էլ 667ա. աբ նա ողորմալ շտայոցի գրոցս՝ Մերիլանին եւ կողակցուն խանային. եւ զստերացն փաթի խանին. խանապան եւ եթարին. ամէն:

Էլ 667բ. Դարձեալ յիշեցէ եւ նա ողորմի ստացէ միրիլանին եւ կողակցին իւրո՞ խանային. Եւ արգ ստաց' զայս բարի յիշատակ իւրն եւ ծնողացն իւրեց: Յիշելով զաստեղան 'ի մեծաբարաւ բան մարգարէին որ ասէ երանի որ անիցի' զաւալ' ի սինն եւ յիշատակ բարի. եւ արգ գիտելի է զի գ. ասրի յառաջ առեալ էր զպայմաւորն եւ այնու ոչ լց' զգիպաք որտի նի, այլ եւ նա վանս 'ի դուռն նք գէորգեա զօրավարին. եւ գ. ասրի այլ լի անցաւ. զպին եւ զաւարժաւ. եւ այլ անաւթ որ ինչ է դե- (ի պէտս)

պատարաքին էր եւս. ըստ հրաժ' ան որ ասէ թէ եկ ծառա՞ բարի եւ հաւատարիմ՝ եմաւ զաւարտալի քո որովետեւ. սակաւք զայս արարեր 'ի վի բաղանց կացաւ յաւեցի զեգեց (1) Էլ 667ա. ներաւջ քն ողորմալ ստաւ, ցնօղի գրոցս մահչաւս ասեփանսին. եւ ծնաւապ նորին նծադրուն եւ խաթունն միկեցին. եւ եղբարցն խորշին եւ խաթալալիլին. եւ նա՞ արեան մերձաւորաց նորին, եւ ինձ անարժանիս օախաւ աշխատողիս յվս քահն' որ վն սիրոյ եղջօրս մեր մահչաւսի ասեփ' գրեցի զայս. գ. սիրալի՞ ճաւս. բայց անմեղագի լինի՞ զի մեծ ահիւ եւ գողով գրեցի 'ի դառն առար, որ հասան զվիզ պարս գրեցի եւ ոչ թորիկ քախիլով՝ վն սիրոյ դաւաճաւաւաւ եմք ի կենաց մերոց՝ եւ 'ի տղայոց' թէ պարս կամ վիզինն առ միջ հասանի՞ յայս դաւաճաւաւաւ գրեցի եւ ոչ թորիկ քախիլով՝ վն սիրոյ դաւաճաւաւաւ' որ նա՞ ոգ զնա սիրէ եւ մեծարէ, վն ինչ, բարեւոցն եւ հաստատ հաւատոյն՝ եւ զի զնա՞ գործն եւ զվաւաւալս ձեռալ իւրոց բաշխեաց առալի՞ մեր՝ ի գինս գրեկեցն զորս արտասեաց յանօրինաց, եւ զայն ի գինս գրոց պատուականաց, եւ յայլ ապաստ եկեղեցեաց. բնկալի գիտարէնն յաւնադատ բարոյն նոյ Սմէն: (այլ գրէ) Չերկնից քաթալութի եւ զանաւորսմ աւարտութի հանգերն ծնաւապաւ եւ նա՞ արեան մերձաւորաւ: Սմէն: Դարձեալ յիշեցէ զի քն զմահչաւսի ասեփանսի եղաւ որդին ըզկաւքաւն եւ ըզինալն: եւ զկողակցեցն զթմարն եւ զհանգաղէն: եւ զորդին զարգալովն եւ զարգիւն: զգալիլան եւ զգաւաւոր զգաւաւան: գրէին խաթունն, եւ զայլ նա՞ արեան մերձաւորս մաղաքասի ասեփանսի յիշեցէ եւ ի բերանով նա ողորմի ստացէ: Եւ նա՞ որ առանն է ի տուրս բարեւոց. ձեց յիշեցալիք եւ միջ յիշեցեաց ողորմացի ամէն:

Էլ 667բ (այլ գրէ) անվարս եւ յետոյ կիտոյն քերուս... որոցս? Յ՛հ... յ զալթոյ գասանորդ ողորմութի խառնացան եւ որքան ասելի թէ բերէք որ զնա՞մ ինքեղան իւրոյ լինելոյն եւ անգլալս օրէք ձեզելով պոլիկ մի աւել... Եւնին զայս կամմ' ասել ձեզ սիրելիքդ իմ՝ եղբայրք զարտըք. այս յնա՞ մեր մեղացն որ աշխարհս հայոց քահնեցով թրուցան եղեալ գրեցան... (քերուսն 9 տող):

(Ըբ-նալիլի)

Հ. Յ. ԱՍՏՈՒՆՅԱՆ



ԵՃՈՐԻՆԱՐԱՆԱԳԱՆ

ՀՅՈՐԵՆ ՍՏՈՐԳՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Ցալ:

Ցալ "ամուսնոյն քոյրը" մեկնուած է Իրեւն. յն. γάμος, լատ. glos եւն (ըստ Bugge KZ 32, 27—28 եւ Հիւրշմ. Gramm. 496). Այս մեկնութեան ժամանակ մոռաւորու չէ նաեւ լազերենն մօ "բոյր", որուն յոթանիսն *dalere* կը ցուցնէ թէ նախկինն եղալի ձեռն էր *միշտ* *dal:

15. Սկիւն:

Այլ գործածութիւն արդի գրականին մէջ եւ փոխառեալ է լատ. *sciurus*, յն. *σχιουρος*, հոմանիշէն:

16. Աւարդի:

Աւարդի (սեռ. լատերաց) եւ անգլո-լատերի, հին եւ ընտիր բառ է: Փոխառեալ է իրանեանէն եւ տակի արաբ ձեւերուն համաձայնութեամբ կ'ենթադրէ պճւ. *varē* կամ *varthiya* հոմանիշ մը: Իբր զնդ. **varē* կամ **varēthiya*, ծագած *var* "ծածկել, արմատեն: Նշյն ձեւէն *andar* "մէջ, միջին", նախադրութեամբ կը ծագի պճւ. **andar-varthiya* == զնդ. **añtaravarēthiya* "ներքնավարտիք", որմէ փոխառեալ են ամբողջութեամբ հայ. *անդր-լատերի եւ արաբ. *andarward* կամ *andarwardi* *andarwardiyya* վերջին երկուքը ունի Գամուսի բառարանը (Թրք. Թրգմ. Ա. 570) եւ այսպէս կը մեկնէ. "սեռակ մը վարտիք որ ներքնավարտիքին վրայէն կը հագնին, շալվարի եւ շաշքերի նման... պարսկերէն բառ է եւ արաբերէն եւս գործածուած":

17. Վիւրիւ:

Իրանեան **vitar*- արմատէ մը փոխառեալ. հմտ. սանս. *vitarāmi* "յաղճեմ, սպաննեմ":

18. Վրիլ:

Նոր ժամանակի բառ է փոխառեալ յն. *βούρσα*, պուլի. *surca*, առմ. *vīrce*, Թրգ. *forca* հոմանիշներէն:

19. Տօլմ, տօլմի:

== պրս. *تول* *tak* սակաւ, քիչ, գոյզն, որով որիւս բուն "առ սակաւ սակաւ, սակաւութիւն, իբր գործիական ձեւով:

20. Տօլ:

Այլ թուի թէ կովկասեան ծագում ունենայ. հմտ. հիւս. *տոյլ*, *tal*, ֆինն. *talvi*, սիւր. *töl*, գիւգ. *tlēbi*, մոզուլ. *tal* հոմանիշները:

21. Տէ "Տիւն":

Այլ գործածութիւն որ (== տիւ-սյր), տիւն եւ տիւ-եղբէր բառերուն մէջ. կրնան համեմատուիլ վրաց. *და* շատ, լազ. *dađi* մեծ, *dađo* շատ, աւելի ինչպէս եւ հայ. տիւ- "տարիք (մեծութիւն)":

22. Սաւալ:

Բառ Առնանի կը նշանակէ "Սաթ", արմառ կը թուի *սիւ կամ սոսու "յարգ, նշանակութեամբ անծանօթ բառ մը. ճիշտ ինչպէս պրս. *kāhrudā* "սաթ" կը նշանակէ բուն "յարգ քաշող":

23. Աւարի:

Նշյն եւ նաեւ վրաց. լատեր. քրգ. *avrik*, արեւել. Թրք. *آریق* "Թաշնիկ, բայց իբր որմէ փոխառեալ է, գծուար է որչէն:

24. Տօլմ:

Տօլմ "ցեխ, շաղխ, Նէեմ". Գ. 17. Նգ. եղեկ. ուրիշ վկայութիւն չկայ բառիս: == վրաց. տուլի "ցեխ, տիւլ", տուլի-նի "ցեխոտ", տուլի-նի-ն "ցեխոտիւն", տուլի-նի-ն "ցեխի մէջ մտնել", ինչպէս. տուլի, սվան. տուլի "ցեխ, լազ. *dalaxi*, *talaxi* "ցեխ, տիւլ", արեւել. լեւ. *dalax* "աղտոտեմ, եւն: Նպիւլվ հայուն խիստ սակաւ գործածութեան, ընդհանրապէս կովկասեան ձեւերուն առատութեան, կրնա՞ր հաստատ ընդունիլ թէ հայը կովկասեան փոխառութիւն է եւ ոչ ընդհանրապէս:

25. Տօլմ:

Այլ գործածութիւն տալու աշխարհի եւ տալու տրիւնիլ օճերուն մէջ. դիտողութիւն աշխարհի եւս. Լ. 3. == պճւ. **tapast* ձեւէ մը՝ որուն նոր պրս. ձեւն է *tabast* այս բառին իմաստը բոլորովին պարզ չէ. ժողովրդագրութիւն կը թարգմանուի "աւեր, աւերակ կամ ապականեալ եւ շփոթեալ" եւ առանձին գործածութիւն չունի, այլ միւս կից է *tabah* "ապականութիւն, եղծում, ոչնչացում, վատթարացում, բառին. օր. *šod sarāsar kār-i jihān tabāh u tabast*, այսինքն "աշխարհին գործերը ծայրէ ի ծայր ապականուեցան":

26. Տօլ:

Հայ. տուլ "մտադիւ ուղիւ շարք, Ոսկ. ա. Թեւ. տուլ "շարք, դաս" եւս. պոմ. տուլ "յարգական կարգով շարուած" եւս. պոմ. տուլ "շարք, դաս, տուլ, վրաց. տուլ. Սեբեր. Աղաթ. Եւն: Հմտ. վրաց. տուլ "հաստատ, նման, հասակակից", տուլ "հասակակցութիւն", տուլ "բաղդատեմ", տուլ "միջնորդ կամ օճերու զուգահեռութիւն", տուլ "հաստատ, որոնց նշանակութեան պայտիս երանգները թոյլ չեն տար ընդունելու թէ մեզմէ փոխառեալ են, այլ կը ցուցնեն անգրագոյն ցեղակցութիւն մը (խաղեան շրջանի բառ):

27. Տօլմ:

"Ծայր, վերջ կամ պոլս. նշանակութեամբ կը գործածուի. հմտ. միւլ. *duđi* գլուխ, *t'udo* ծայր, *վերջ*, վար. *duđi* ծայր, *վերջ*, լազ. *duđi* ծայր (սկիզբ կամ վերջ), *duđe* տակը, *duđele* տակ, *tuđe*, *tuđele*, *tuđe* տակ, վար. վար, *uđuđi*, *uđ*, *վերջ*: Նախորդին նման խաղեան շրջանի բառ մ'է:

28. Տրիւ:

Տրիւ "կար, կարուած, զօղ, եղ, ժապաւեն, մէկ անգամ Գէ. եւս. Հմտ. Թրք. *tiriv* "պատառի կը, կրնայ բառ իրանեան ըլլալ:

29. Տրիւ:

"Հողին երեսը քարերը հաւաքելու գործիք մ'է. նոր փոխառեալ է Թրք. *tormaq* ձեւէ:

